УДК 378.015.31:111.852
ББК 74.489.054
Е 86

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Інститут філософської освіти і науки
Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова
(протокол № 9 від 13 травня 2015 року)

Рецензенти:

І. І. Дробот – доктор історичних наук, професор, директор Інституту філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Т. В. Розова – доктор філософських наук, професор кафедри філософської антропології Інституту філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

О. С. Александрова – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка

Авторський колектив: Андрущенко Т. І., Грицаєнко П. М. , Дорога А. Є., Дробович А. Е., Коннов О. Ф., Лобанчук О. А., Магеря О. П., Покотило К. М., Савранська Н. О., Скрипнікова С. В., Шульга Т. Ю.

Естетична освіта педагога: колективна монографія / [Андрущенко Т.І., Грицаєнко П.М., Дорога А.Є., та ін.]; за ред. Андрущенко Т.І. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – 174 с.: [3]ё.

У колективній монографії представлено дослідження потенціалу та особливостей естетичної освіти педагога, висвітлюються актуальні проблеми естетики в системі навчально-виховного процесу.

Презентовані матеріали відображають філософські основи розвитку естетичної освіти у контексті сучасних освітніх тенденцій, теоретичні засади естетичної науки, її традиції та сучасність, практичні особливості естетичної освіти педагога.

До монографії увійшли теоретико-методологічні та прикладні розробки колективу кафедри етики та естетики НПУ імені М. П. Драгоманова. Книгу адресовано науковим і практичним працівникам системи освіти, аспірантам, студентам.

ISBN 978-966-931-035-4

© Авторський колектив
© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015

Зміст

Передмова…… 5

Розділ I. Теорія естетичної освіти

Андрущенко Т. І. Духовно-творчий потенціал мистецтва в естетичній освіті педагога……... 9

Покотило К. М. Сучасні методологічні засади дослідження сфери естетичного……..... 27

Магеря О. П., Дробович А. Е. Духовність як фактор формування інтелігентності…….. 41

Лобанчук О. А. Співвідношення емпіричного та раціонального в науковому пізнанні В. Вернадського…….. 56

Розділ II. Український досвід естетичної освіти: традиція та перспективи

Дорога А. Є. Формування естетичних принципів української народної педагогіки в контексті етнокультурного ареалу східних слов'ян…….. 75

Савранська Н. О. Українська естетична думка в контексті естетичної освіти педагога…….. 90

Скрипнікова С. В. Досвід естетичного виховання в Україні: витоки, сучасний стан та перспективи розвитку……. 99

Розділ III. Практика естетичної освіти

Шульга Т. Ю. Культурологічна практика в естетичній освіті майбутнього педагога……..…. 119

Грицаєнко П. М. Етикет як практична естетика педагога…….. 143

Коннов О. Ф. Прикладні аспекти естетичного виховання педагога……..…. 161

Авторський колектив:

Андрущенко Тетяна Іванівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Грицаєнко Петро Михайлович – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Дорога Алла Євгенівна – кандидат філософських наук, професор кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Дробович Антон Едуардович – кандидат філософських наук, викладач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Коннов Олександр Федорович – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Лобанчук Олена Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Магеря Олег Петрович – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Покотило Костянтин Михайлович – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Савранська Наталія Олександрівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Скрипнікова Софія Віталіївна – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова

Шульга Тетяна Юріївна – старший викладач кафедри етики та естетики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Культурологічна практика в естетичній освіті майбутнього педагога

Зміни, що відбуваються в освітньому просторі, зумовлюють модернізацію навчального процесу в усіх його площинах: від теорії до практики. Мета вищої освіти – підготувати кваліфікованого, конкурентоспроможного, здатного до інноваційної діяльності фахівця, створити умови для самореалізації особистості, забезпечити потреби суспільства [10]. Майбутній педагог має не тільки здобути знання, вміння і навички з професійної підготовки, а й задовольнити потреби в самореалізації шляхом самопізнання та діяльності, відповідній його сутності, інтересам, пізнавальним та творчим потребам. К. Полянська зазначає, що «у сучасній педагогічній науці й практиці існує певна суперечність між потребою в новому осмисленні значення естетичної культури для становлення особистості й традиційною недооцінкою ролі предметів гуманітарно-естетичного циклу. В освітній практиці існує певна диспропорція: поряд із посиленою увагою до розвитку інтелекту та професійних здібностей недостатньо уваги приділяється вихованню культури почуттів. <…> Своєрідність педагогічної професії полягає в тому, що вона за власною природою має гуманістичний характер. А тому й педагогічна творчість, й естетична освіта мають бути спрямовані на гуманістичні цінності» [9 с. 6-7]. М. Каган, підкреслюючи зв'язок понять «особистість», «свобода», «самосвідомість», «творчість», звертає увагу на трансформації теоретичного дискурсу у художньо-образний. Завдання, які постають перед педагогікою: «подолати традиційне зневажливе ставлення до могутнього психологічного механізму уяви, який є витіснений абстрактним мисленням у культурі сцієнтизму», уява і його найбільш дієва сила – фантазія – здатні створювати образи майбутнього, які є первинними по відношенню до практичної діяльності особистості. Він наголошує: «якщо культура людства у XXI столітті бажає зберегти таке своє велике надбання, як особистість, педагогіка повинна докорінно змінити своє уявлення про роль учителя – вона має визначити її як духовне сприяння своїм учням в їх самовизначенні як особистостей <…>. А для цього учитель має чітко розуміти сам і вміти донести це до своїх учнів, що вироблення системи цінностей – це не лінійно односпрямований, як при засвоєнні наук, а нелінійний синергетичний процес вільного вибору певних ідеалів, смисложиттєвих установок, «моделей потрібного майбутнього», предметів, як говорили, «віри, надії і любові» і що досягнення цієї мети потребує іншої «технології» педагогічної діяльності, ніж викладання основ наук» [4]. М. Кіященко, продовжуючи думку М. Кагана, щодо «інших технологій педагогічної діяльності», розглядає естетичну освіту як засадничий

спосіб формування особистості, який визначає результат вищої освіти – «освічений суб'єкт сучасного світу – це особистість з розвинутими самосвідомістю і рефлексивною здатністю, тобто соціально відповідальна особистість, яка здатна глибоко и всебічно осмислювати будь-яке отримане знання у конкретному соціальному просторі життя» [5].

Спираючись на визначення Л. Виготського: інтелект – емоціолізований мистецтвом добре розвинутий розум, М. Кіященко вбачає ефективність освіти в її спрямуванні на філософсько-естетично сформовану особистість. Аналізуючи сучасні системи вищої освіти педагога, зокрема освіти у Фінляндії, яка останнім часом є лідером Європи в питаннях освіченості випускників шкіл і вузів, і у якій значну увагу приділено гуманітарному та художньо-естетичному знанню займає значну частину, науковець вказує на проблему співвідношення природничо-наукового і соціально-гуманітарного знання в освіті пострадянських країн [5]. У разі значного домінування першого, що наразі ми спостерігаємо у підготовці педагогів в Україні, наприклад, зі 120 кредитів навчального плану підготовки бакалавра в НПУ імені М.П. Драгоманова лише 18 (!) виділено на гуманітарні та соціально-економічні дисципліни, у таких умовах ні про яку «гуманну», «людиновимірну» та сучасну європейську освіту не може бути й мови. І. Зязюн вказує на сумну тенденцію «втрати студентами, майбутніми педагогами, від першого до останнього курсу, здібностей використовувати багатство конкретного, орієнтуючись на типізоване знання людини. Тим самим у традиційній системі підготовки вчителя, паралельно з нарощуванням знань, умінь, навиків іде процес дегуманізації, дегуманітаризації особистості майбутнього вчителя, а отже знищення його суб'єктності, оскільки вихованість можна визначити лише через значущість іншого як безкінечного, усі інші критерії – кінцеві. При цьому варто звернути увагу на те, що гуманітарне розуміння смислу педагогічної дії вчителя у нас традиційно пов'язане з уявленням про особистість в цілому, а не з сукупністю ролей, функцій, якостей» [3, с. 35].

Для того, щоб спрогнозувати результати таких освітніх тенденцій, можна звернутися за досвідом STEM-освіти в США. Сутність цієї освіти, яка має велику фінансову підтримку уряду, полягає у вузькоспрямованому навчанню за чотирма напрямами: наука, технологія, інженерія, математика. Навчання за цими напрямами розпочинається вже зі школи. Гуманітарна освіта не є пріоритетом для держави, і всі ресурси спрямовуються на засвоєння технічних навичок. Але така система навчання не зацікавила самих учнів: тільки 16 % учнів середньої школи проявили інтерес та здібності щодо цих напрямів [13]. Американський науковець та прибічник ліберальної освіти (Liberal Education) Ф. Закария (Fareed Zakaria) застерігає щодо наслідків STEM-освіти: за даними Організації економічної співпраці і розвитку США займає 27 місце у математиці, 20 – у науці, 17 – у читанні, поступаючись таким країнам як Чехія, Польща, Словенія та Естонія. Дослідник вказує на ефективність останніх тенденцій в сфері освіти азіатських країн (Сінгапур, Південна Корея, Індія), які збагатили свою освіту гуманітарно-мистецькими предметами. Загальна

різнобічна освіта розвиває критичне та творче мислення, і як яскравий приклад перетину науки і технологій з філософією і мистецтвом є виникнення такого економічного феномену як продукт «Apple Inc»: «У ДНК Apple закладена ідея про те, що одних тільки технологій недостатньо, – заявив на презентації у 2010 р. засновник компанії Стів Джобс. – Потрібна технологія, об'єднана із загальноосвітніми предметами, гуманітарними науками, і вона дає такі результати, які змушують наші серця співати». Попит на ринку праці теж стверджує необхідність «творчих» спеціалістів: зі 100 опитаних бізнес-лідерів 84 заявили, що надали б перевагу розумним, творчим, емоційно завзятим претендентам, навіть якщо ті не мають точних навичок. Сучасні комп'ютерні технології дозволяють виконувати складні кодифіковані процедури, а фахівці, окрім спеціальних технічних знань, в першу чергу, мають володіти творчими та соціальними навичками [15].

У межах цього питання доречним є інтерв'ю бувших президентів університетів США про значення гуманітарного знання. Берні Махен (Bernie Machen) з Флоридського університету зазначає: «Критичне мислення, розуміння мистецтва й людської природи – це найважливіші характеристики освіченої особистості. Історично гуманітарні науки і загальноосвітні предмети сприяли розвитку такої особистості. Однак, те що відбувається сьогодні в університетах, викликає занепокоєння». Джим Баркер (Jim Barker), Клемсонський університет, аналізуючи питання всебічно розвинутої особистості, розповідає, що на противагу державній політиці, в університеті введено міждисциплінарні дослідні програми «Творчий пошук». Він зауважує, що керівники бізнесу та роботодавці при підборі кадрів віддають перевагу спеціалістам, які «допитливі, творчі, вміють критично мислити і вміють спілкуватися». Чарльз Стігер (Charles Steger), Віргинський політехнічний інститут, ставить естетичну освіту на один рівень зі спеціальною, показуючи на прикладі проекту житлового будівництва їх невід'ємний взаємозв'язок: «щоб побудувати саму будівлю, треба розрахувати метраж на сім'ю, зробити розрахунок міцності конструкцій, виконати вимоги протипожежної безпеки і так далі. Все це відомо і піддається розрахункам. Тут ідеальним інструментом є логічне дедуктивне міркування. Але є й психологічні, соціологічні, економічні та екологічні складові з сотнями змінних величин. Багато які з них не піддаються кількісній характеристиці, і тим не менш, для забезпечення успіху проекту їх необхідно враховувати. І тут дедуктивні міркування необхідно доповнювати естетичними судженнями та інтуїцією на базі знань. Естетичні судження, в свою чергу, засновані на здатності впізнавати складні закономірності асоціацій і ключових структурних змінних» [14].

На державному рівні вивчення гуманітарних дисциплін в закладах освіти США обмежуються школою, а навчання в університеті спрямовується лише на засвоєння професійних компетенцій. Схожа ситуація розгортається наразі й в українському освітньому просторі. Поте, слід зауважити на очевидне протиріччя. Саме у студентському віці відбуваються важливі процеси становлення особистості: формування її світогляду, основи якого закладаються

ще у школі. Але питання сенсу життя, моралі та творчо-споглядального ставлення до себе та навколишнього, які вивчають філософія, етика та естетика стають, з одного боку, актуальними для людини, а з іншого, більш доступними для усвідомлення саме у студентському віці. Тому питання надання якісної, сучасної, органічно пов'язаної з життям та професійною діяльністю гуманістичної освіти є актуальними для майбутніх педагогів.

Окрім завдань професійної підготовки майбутнього педагога, не менш значущим напрямом діяльності вузу є створення умов для розвитку творчих здібностей студентів, якісне задоволення їх соціокультурних потреб, організації духовно-культурного життя. Культурологічна практика, яка є сучасним «know how» в освітньо-виховній діяльності НПУ імені М.П. Драгоманова, виступає однією з тих умов, що органічно поєднує професійне становлення, формування світогляду та реалізацію інтересів майбутнього педагога. У Педагогічній Конституції Європи (далі – Конституція) людина розглядається як «об'єкт європейської життєдіяльності, здатний до співжиття у полікультурному суспільстві у мирі і злагоді, за принципами свободи, гуманізму і справедливості. <…> Учитель покликаний суспільством бути провідником демократичних ідей та високої моралі. Навчаючи дітей і молодь, формуючи їх світогляд і культуру, він здатен виховати у нового покоління прагнення до толерантності, ефективної співпраці, солідарності, відповідальності у суспільному європейському домі» [1, с. 441]. У розділі 9 Конституції, приділяється окрема увага практичній підготовці «нового вчителя». Безумовно, провідною є педагогічна практика, яка є «джерелом (і механізмом) освоєння соціального і педагогічного досвіду, постає у якості критерію істини педагогічного процесу», але не менш важливою є і культурологічна практика. Таке значення культурологічної практики зумовлене сучасними вимогами глибоко модернізувати практичну підготовку майбутнього вчителя, забезпечити її безперервність і послідовність, та навчально-соціальну направленість. За С. Кримським: «культура є універсумом буття, в якому наука – лише один з його раціоналістичних вимірів. Істотна функція культури полягає також у тому що вона виступає універсальною смислотвірною системою, асоційованою з самою здатністю розуміння дійсності» [7, с. 35]. Культуру як невичерпне джерело освіти та художньо-естетичного розвитку майбутнього педагога складно переоцінити. «Завдання вчителя в культурологічному аспекті полягає в сприянні тому, щоб дитина не боялася масштабів безцінного історичного культурного спадку, а зуміла почути поклик внутрішньої власної культури, відчула себе її творцем. При такому підході людина стає справжнім творцем культури. Культурні смисли освіти й виховання розглядаються як її основні смисли. Тобто попри всі історичні тенденції глобальною метою освіти виступає людина культури. Педагогіка розглядає культуру як освіту (за Й. Гессеном), де зростає і мужніє людина з притаманними їй свободою, гуманністю, творчістю, духовністю, адаптивністю (за Є. Бондаревською). Людина культури має високий рівень самосвідомості, почуття власної гідності, самоповаги, незалежність суджень, уміння здійснювати вільний вибір змісту

своєї життєдіяльності, лінії поведінки, способів свого саморозвитку» [8, с. 104]. Л. Кравченко визначає такі ознаки людини культури:

- вільна особистість, здатна до самовизначення, яка володіє якостями громадянина;
- особистість із почуттям власної гідності, самодостатності, самодисципліни, незалежністю суджень, здатна орієнтуватися у світі духовних цінностей, робити вибір і відповідати за свої вчинки;
- людина, що може здійснити правильний вибір свого життєвого шляху, реалізувати потребу особистісного та професійного зростання;
- духовна особистість, здатна до виховання й самовиховання духовних потреб у пізнанні, красі, спілкуванні, в пошуках сенсу життя, щастя, ідеалу;
- творча особистість, що прагне до життєтворчості, самоствердження в усіх сферах життєдіяльності, поєднує аналітичне та інтуїтивне мислення;
- адаптивна особистість, здатна до життя у визначеному культурному просторі, в умовах діалогу культур, ринкової економіки, нової релігійної ситуації, міжетнічного спілкування;
- людина з естетичним смаком, витонченими манерами, розумінням краси й гармонії, відповідальним ставленням до свого фізичного й психічного здоров'я, здатністю забезпечувати благополуччя власної сім'ї і країни» [6, с. 122-123].

Історично-культурний досвід України, сконцентрований у музеях, театрах, експозиційних залах, мистецьких центрах, галереях тощо, має бути частиною навчального процесу та підґрунтям естетичного розвитку студентів педагогічного вузу. І. Зязюн, підкреслюючи важливість засвоєння особистістю культурного досвіду, зазначає: «якщо особистість й індивідуальність – два способи буття в культурі, то суб'єктність, безперечно, є єдністю цих двох аспектів. І справді, не можна стверджувати свою самість, не будучи виокремленим із середовища, але також не уможливлюється конструктивне самоствердження без ідентифікації з середовищем. Суб'єктний розвиток людини здійснюється через самовизначення, яке є передусім самовизначенням смислів дії і взаємодії, поведінки, всього життя людини. Культура в цьому відношенні надає дитині вибір, а вчитель – підтримку у виборі й естетичному прийнятті (переживанні) цінностей. Поняття смислу виражає укоріненість індивідуальної свідомості в особистісному бутті людини, а поняття значення – підключеність цієї свідомості до свідомості суспільної, до культури. Ці два поняття зустрічаються в категорії «цінність», тобто в тому, що значуще також для інших і естетично (почуттєво) прийнято й усвідомлено самим індивідом. Два процеси – осмислення (наділення цінностей смислами) і усвідомлення (формулювання смислів у цінності), – зустрічаючись, утворюють простір суб'єктивності людини, чи її ціннісно-смислову сферу» [3, с. 28].

Естетична освіта, залучення студентів до спадщини національної та світової культури і мистецтва – все це необхідні умови для досягнення головної мети естетичного виховання – формування цілісної, творчо розвиненої особистості, яка діє за законами краси. Виходячи з практики та теорії виховної

роботи, зазвичай виділяють такі структурні компоненти естетичного виховання:

- естетична освіта, яка закладає теоретичні та ціннісні основи естетичної культури особистості;
- художнє виховання в його освітньо-теоретичному та художньо-практичному аспектах, яке формує художньо-естетичну культуру особистості в сукупності навичок, знань, ціннісних орієнтацій, смаків;
- естетичні самоосвіта і самовиховання, орієнтовані на самовдосконалення особистості;
- виховання творчих потреб і здібностей, серед яких особливу значимість мають конструктивні здібності: індивідуальна експресія, інтуїтивне мислення, творча уява, бачення проблем, подолання стереотипів та ін.

Естетичне виховання має бути системним процесом, у якому враховано та органічно поєднано усі структурні компоненти. Об'єднуючою основою цього процесу виступає мистецтво: музика, архітектура, скульптура, живопис, хореографія, кіно, театр і інші види художньої творчості. Мистецтво є предметом дослідження естетики як науки і ефективним фактором розвитку особистості. І. Бех зазначає: «окрім такого широкого впливу на загальний психічний розвиток особистості, основне призначення мистецтва – художній розвиток як особливе її ставлення до оточуючого світу. Це ставлення на відміну від інших ставлень позбавлене будь-якого меркантилізму, пов'язаного з задоволенням певних Его-потреб. Воно за своєю сутністю безумовне і асоціюється з вищими (духовними) переживаннями, які піднімають її над світом матеріальних, вітальних потреб. Така відмежованість художнього ставлення конституює, більше того, утверджує лише переживання красивого як особливого світоставлення. В результаті цього переживання й може виникнути емоційний стан трепету (але не від страху, а від духовного піднесення) як повного злиття людини зі світом у кращому його вимірі. Зазначимо, що дія такого виміру обопільна: світ діє на людину, благодатно змінюючи її, а людина – впливає на світ за законами Краси й Добра, тобто благоговіння перед ним. Звідси випливає необхідність своєчасного залучення підростаючої особистості до сфери мистецтва. Важливо, що в галузі мистецтва діяльність суб'єкта може проявлятися по-різному – в формі самостійної творчості, виконавства і, нарешті, сприйняття художніх творів. Тож виховна стратегія має полягати в тому, щоб особистість спробувала себе у всіх цих формах, віднаходячи своє місце (на основі відповідних здібностей) у одній з них як провідній. При цьому вона повинна не ігнорувати інші – це істотна педагогічна вимога» [2, с. 41]. Тому важливість естетичної освіти у вищому навчальному закладі складно переоцінити. «Естетична освіта – це процес формування цілісного сприйняття і правильного розуміння прекрасного у мистецтві та дійсності; здатність до творчого самовиявлення, яке притаманне людині, однак ця здатність вимагає свідомого, цілеспрямованого, планомірного і систематичного розвитку» [9, с. 6].

У низці нормативно-правових документів у сфері вищої освіти неодноразово зауважується про необхідність модернізації змісту і форми

навчально-виховного процесу, зокрема практичної підготовки студентів. ВНЗ забезпечує організаційно-педагогічні умови не тільки для професійного, а й для особистісного розвитку майбутнього вчителя, вираженого в його здатності до постійного збагачення своєї духовної культури. Так, у «Положенні про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» [11] чітко визначено мету практики – «оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професії, формування у них, на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності» (п.1.1.). Саме у відповідь на такі сучасні вимоги до вищої педагогічної освіти в НПУ імені М.П. Драгоманова з метою модернізації практичної складової навчального процесу як невід'ємної ланки освітньо-професійної програми підготовки високоосвіченого фахівця з 2011-2012 н. р. впроваджено безвідривну навчальну культурологічну практику терміном чотири тижні для студентів 1-2 курсів бакалаврату всіх напрямів підготовки [11].

Такий підхід до практичної підготовки студентів є досить нетрадиційним та інноваційним. Він поєднує, з одного боку, формування духовної складової особистості випускника вищої школи, вирішуючи освітньо-виховні завдання, а з іншого, враховує фахову специфіку його підготовки та посилює педагогічну складову освіти. Під час культурологічної практики студент набуває вмінь самостійно вивчати, аналізувати, оцінювати мистецько-культурні та історичні процеси, розвиває навички творчого підходу не тільки в оволодінні культурно-мистецької спадщиною, а й у вирішенні професійно-особистісних завдань, вчиться застосовувати набутий досвід у майбутній педагогічній діяльності, що в цілому забезпечує конкурентоспроможність випускників НПУ імені М.П. Драгоманова на ринку праці.

Головним завданням навчальної практики є формування світоглядних основ молодого спеціаліста, розвиток творчого потенціалу та підвищення рівня загальної культури майбутніх педагогів через ознайомлення з мистецько-культурними пам'ятками столиці, музеями, театрами та діяльністю видатних постатей в українській культурі, що сприятиме формуванню єдності культури і освіти, вихованню патріотизму та національної гідності, наповненню професійної діяльності вчителів знаннями національної та світової культури.

Основні завдання культурологічної практики: 1. Формування цілісного світогляду студента в процесі оволодіння мистецько-культурною спадщиною. 2. Формування творчого потенціалу студента у його майбутній професійній діяльності. 3. Формування естетичної культури студента та розвиток його естетичного смаку. 4. Ознайомлення з основними принципами аналізу творів мистецтва. 5. Оволодіння навичками передачі одержаних культурологічних знань шкільній аудиторії. Основними напрямками культурологічної практики є: І. Знайомство з музеями Києва (оглядові екскурсії, тематичні лекції,

відвідування художніх виставок, галерей). II. Знайомство з історико-архітектурними пам'ятками Києва (екскурсії, вивчення історії створення та побутування архітектурних пам'яток). III. Знайомство з театральним життям столиці (відвідування театральних вистав з їх подальшим обговоренням, участь у київських мистецьких фестивалях). IV. Знайомство з творчістю видатних діячів культури (творчі зустрічі, вечори, круглі-столи, майстер-класи).

По завершенню практики студент набуває компетенцій: самостійно вивчати, аналізувати, оцінювати мистецько-культурні процеси та окремі твори мистецтва, творчого підходу в оволодінні культурно-мистецької спадщиною, використовувати набутий досвід у практичній педагогічній діяльності.

Проходження культурологічної практики передбачає: оглядові екскурсії музеями Києва, тематичні лекції, відвідування художніх виставок, знайомство з історико-архітектурними пам'ятками Києва, відвідування театральних вистав з їх подальшим обговоренням, участь у київських мистецьких фестивалях, ознайомлення з творчістю видатних діячів культури (творчі зустрічі, вечори, круглі-столи, майстер-класи). Практика сприяє розвитку творчого потенціалу та підвищенню рівня загальної культури студентів. Проведенню практики передує настановча конференція, на якій керівник та методисти практики знайомлять студентів з вимогами, особливостями оформлення звітної документації, надають методичні поради та консультації. Методисти практики, враховуючи професійну і виховну складові навчання та інтереси студентів, проводять відвідування баз практики. За тиждень до кінця терміну практики студенти надають на кафедру звітну документацію: щоденник практики та творчий звіт. Щоденник практики містить детальну інформацію про відвіданні місця, аналіз отриманого досвіду, вхідні квитки. Творчий звіт включає загальну інформацію про проходження практики, відповіді на завдання практики та висновки у формі есе, основними питаннями якого є: «Що є культура для мене як особистості» та «Роль культурологічної практики у моїй майбутній професійній діяльності».

Культурологічна практика триває четвертий навчальний рік, тому вже можна підвести деякі підсумки. Викладачами помічено, що в подальшому навчальному процесі студенти, що пройшли культурологічну практику, активно використовують здобуті знання. Так, на семінарських заняттях з естетики студенти, спираючись на отриману інформацію та враження, наводять приклади з відвіданих підчас проходження практики театральних вистав: вивчаючи категорію «трагічне» студенти Іноземної філології обговорювали відвідану виставу «Ромео і Джульєтта» Театру юного глядача на Липках; студенти Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка під час вивчення теми «Видова специфіка мистецтва» дисципліни «Естетика», аналізуючи специфіку становлення українського класичного мистецтва, згадали відвідану оперу М.В. Лисенка»Тарас Бульба», в якій використані пісні Марусі Чурай – народної поетеси 17 ст. На семінарах з етики, де обговорюються питання відповідальності, щастя, сенсу життя,

моральної культури спілкування студенти неодноразово згадують як класичні твори (опери «Наталка Полтавка», «Євгеній Онєгін», театральна вистава «Москаль-чарівник», балет «Лілея»), порівнюючи з творами сучасного мистецтва (спектакль «Обман длинною в жизнь», вистава «Людина і вічність»). Студенти Інституту історичної освіти, відвідавши Національний музей історії України, зал з унікальними візантійськими іконами 6-7 ст. Музею мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків, Музей історичних коштовностей України скористалися отриманою інформацією та враженнями у підготовці доповідей для дисциплін циклу професійної підготовки. Під час проходження педагогічної практики студенти Інституту педагогіки та психології, готуючи заходи з національного та естетичного виховання для школярів, використали свій досвід відвідування виставки картин Марії Примаченко у Музеї історії Києва, музично-літературний вечір «Світе тихий, краю милий, моя Україно!...» з нагоди днів пам'яті Тараса Шевченка у Музеї Івана Гончара.

Як бачимо, навчальна культурологічна практика активно впливає на формування духовно-емоційного потенціалу майбутнього вчителя, на становлення його патріотизму та гордості за свою країну. Наведемо декілька цитат з щоденників самих практикантів: студентка Інституту педагогіки і психології Щербакова І., відвідавши Музей російського мистецтва пише: *«Як добре, що в наш час є ще місця, де ти маєш можливість зблизитися з минулим. Вважаю, що кожна людина сьогодні повинна хоча б намагатися відвідувати такі заклади та привчати до цього своїх дітей»*, студентка цього ж Інституту Сандрович О., співставляючи враження від картин минулого та сучасності Національного художнього музею України, ділиться спостереженнями *«Пройшовши усі зали, я помітила, що загалом людям цікаві картини минулого, їх розглядають довше, більш уважно, з цікавістю. А картини XXI ст. мало чим зацікавлюють, в цих залах надовго не затримуються… Здавалося, картини нинішнього століття малювати простіше й швидше… але будемо вірити, що нинішньому поколінню митців буде що залишити нашим нащадкам»*, Гаєвський Д. ділиться враженнями від відвідування Літературно-меморіального будинку-музею Тараса Шевченка: *«Я отримав насолоду й відпочив у цьому райському куточку Києва, де панують позитивна творча аура й дух Шевченка. Відвідуючи культурно-освітні заклади, людина збагачує свій світогляд…, пізнає духовні, політичні й соціальні історичні тенденції розвитку епохи»*, студентка Інституту соціальної роботи і управління Бондарук Л., відвідавши Музей історичних коштовностей України замислюється над минулим наших предків: *«Культурні досягнення прадавнього населення України донесли до наших часів портрет людини тієї епохи, розуміння того, чим вона жила, які в неї були ідеали красоти, як вона бачила досконалість та виражала себе у творчості. Відвідування цієї екскурсії надихнули мене, як майбутнього педагога, докласти всіх зусиль до виховання високоморальної особистості, гідної називатися Українцем».*

Окрім аналізу звітної документації нами було проведене поглиблене вивчення місця та значення навчальної культурологічної практики у навчально-виховному процесі методом анкетування. Опитування проводилося серед студентів других курсів Інституту української філології та літературної творчості імені А.Малишка та Інституту інформатики НПУ імені М.П. Драгоманова за допомогою Інтернет-сервісу Survio. Участь взяли 100 осіб, які пройшли навчальну культурологічну практику в період вересня-грудня 2014 р.

Дослідження мало на меті з'ясувати особливості сприйняття культурної спадщини студентами НПУ імені М. П. Драгоманова та виявити їх культурно-мистецькі орієнтації. Під особливостями маємо на увазі: пріоритетність спеціально організованого культурного дозвілля, переваги при виборі закладів культури та культурних заходів, культурна активність та діяльність самих студентів, очікування від культурного дозвілля, роль та місце навчальної культурологічної практики у майбутній професійній діяльності.

Питання анкети:

1). Як зазвичай Ви проводите вільний час?

2). Які заклади культури Ви найчастіше відвідуєте?

3). З яких джерел Ви переважно отримуєте інформацію про заклади культури чи культурно-мистецькі заходи?

4). Яким видом мистецтва Ви цікавитесь?

5). Чи займаєтесь Ви мистецтвом? Якщо так, вкажіть, чим саме?

6). Чи брали Ви участь в організації культурно-мистецьких заходів? Якщо так, вкажіть, яких саме?

7). Зазначте, як часто Ви відвідуєте заклади (заходи) культури?

8). Якщо нечасто або не відвідуєте заклади культури, то з якої причини?

9). З якою метою Ви відвідуєте заклади культури?

10). Чи цікавить Вас українська культура та мистецтво?

11). Що Вас більше цікавить: сучасне чи класичне українське мистецтво?

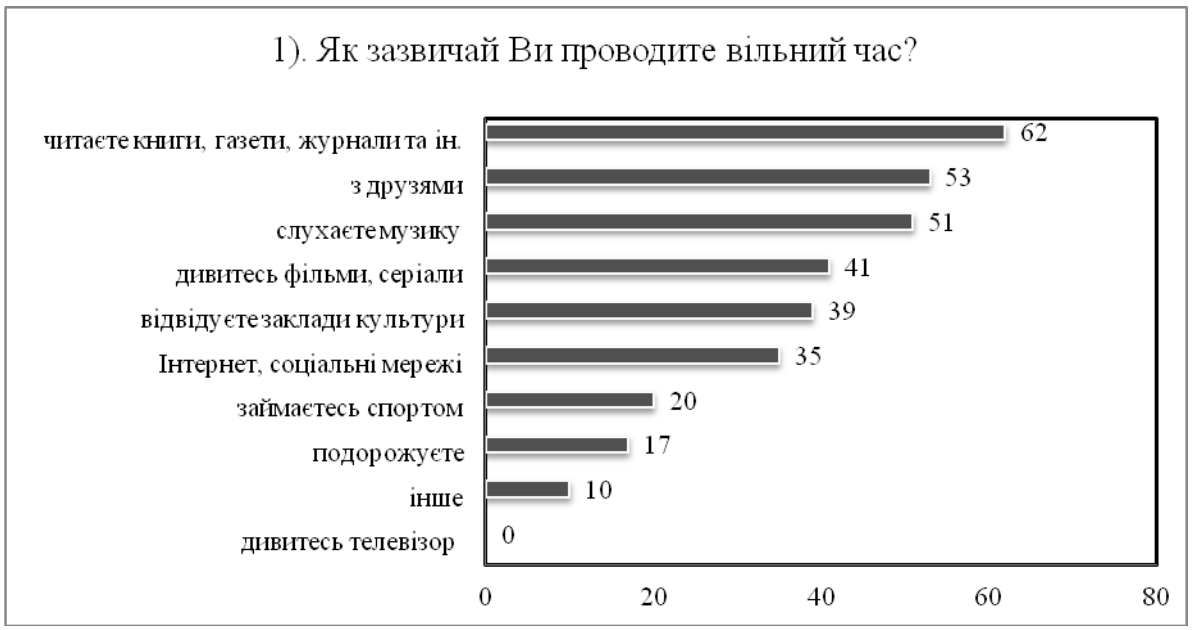
12). Чи потрібно враховувати професійну спрямованість при виборі закладів культури при організації культурологічної практики?

13). Окрім культурологічної практики, чи відвідуєте Ви заклади культури?

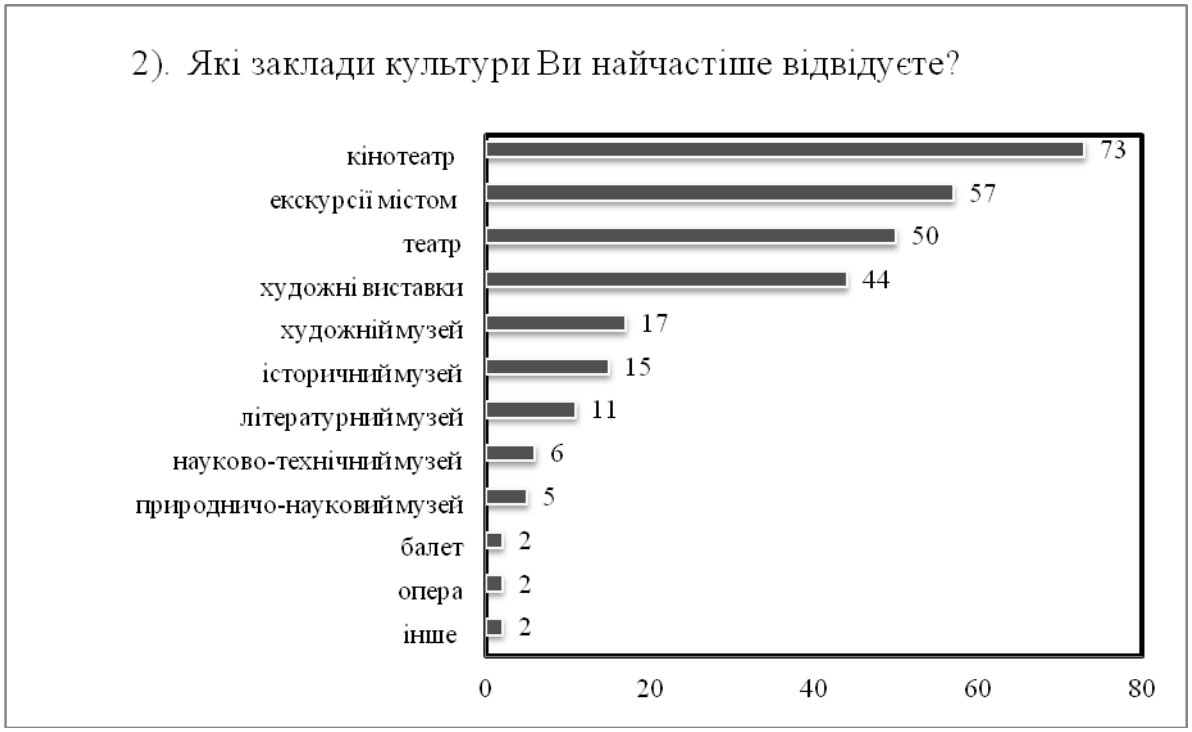
14). Як саме Ви можете використати досвід, отриманий під час проходження культурологічної практики, у своїй майбутній професійно-педагогічній діяльності?

У питаннях № №1, 2, 3, 4, 10, 11, 13, 15 у респондентів була можливість обрати декілька запропонованих варіантів відповідей, а в питаннях № № 1, 2, 4, 10, 11 – надати свою відповідь.

Надамо результати опитування у вигляді діаграм та відповідних до них коментарів (до питань № № 1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 13), опису (питання № № 5, 6, 10, 11, 12, 14), в обробці відповідей на питання № 14 застосовано групування.

1). Відповіді на питання про організацію вільного часу показують, що більшість студентів проводить його за читанням (у 62 випадках), з друзями (53) за слуханням музики (51), перегляду фільмів та серіалів віддають перевагу у 41 випадку, відвідування закладів культури (39) Інтернет та соціальні мережі (35), заняття спортом (20), подорожі (17) та інше (10). У іншому було зазначене: «пишу вірші», «займаюсь самоврядуванням», «прогулююся у парку», декілька осіб грають у студентському театрі «Вавилон», «займаюся музикою», «готую щось смачненьке», «граю на гітарі», «займаюся радіоелектронікою». Показник вибору відвідування закладів культури (39) свідчить про достатній рівень зацікавленості культурним життям та водночас про необхідність додаткового стимулювання інтересу у цій сфері.

2). В організації дозвілля студенти надають перевагу кінотеатрам (73), екскурсії містом та театр відвідують 57 і 50 відповідно, доволі висока кількість (44) надають перевагу художнім виставкам, хоча при цьому кількість відвідувань художніх музеїв майже втричі нижча – 17, історичний і літературний музеї приблизно такі ж показники – 17 і 15 відповідно, науково-технічний і природничо-науковий музеї не користуються популярністю – 6 і 5, дуже низька кількість вибору балету та опери – по 2, ще двоє респондентів зазначили, що відвідують концерти музикальних гуртів.

3). Джерелом інформації про культурно-мистецькі події у 89 випадках є Інтернет, від друзів та знайомих інформацію отримують у 57, соціальні мережі на третьому місці – 47, із друкованих ЗМІ інформацію отримують 33, від членів сім'ї – 24, з телебачення та від однокурсників по 22, радіо – 3. Інформацією про культурні події цікавляться усі респонденти.

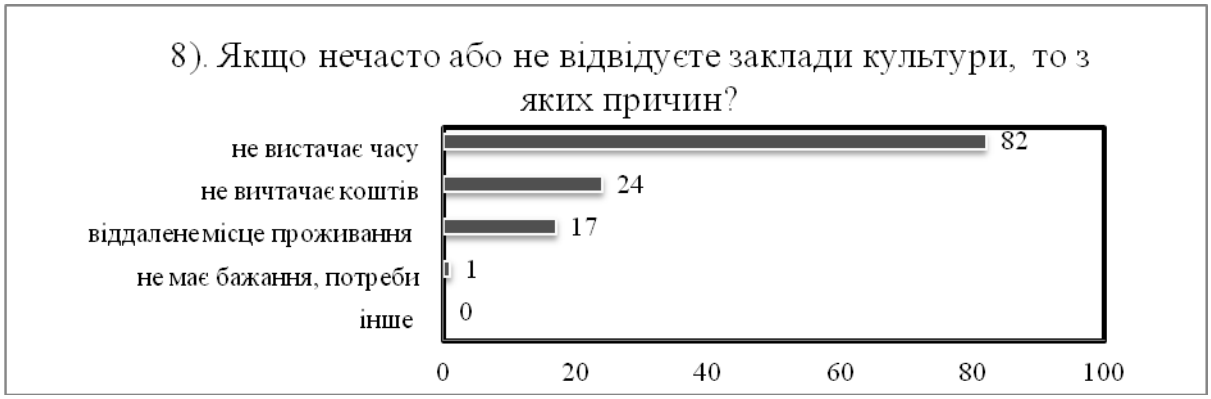
4). Популярний вид мистецтва є музика – цей варіант обрали у 76 випадках, 62 – література, 47 – кіномистецтво, театральне та образотворче мистецтво обрали у 34 випадках, хореографія – 27, декоративно-прикладному мистецтву та архітектурі віддали перевагу у 9 і 5 випадках відповідно. У графі «інше» було зазначено: «фотомистецтво», «поезія», «автомобілі».

5). Мистецькою діяльністю займаються 70 осіб зі 100. Із тих, хто реалізує себе у мистецтві образотворчу діяльність обрали – 32, хореографію – 14, літературу (пишуть книжки та прозу, поезія) – 22, театральним мистецтвом займаються – 7, кіномистецтвом – 3, музику (спів, гра на скрипці) обирають – 18, декоративно прикладне мистецтво (вишивка, хендмейд) – 3, фотомистецтво – 2.

6). Досвід організації культурно-мистецьких заходів мають 36 осіб зі 100. Студенти організовували вистави, концерти, художні виставки, творчі зустрічі, благодійні концерти, хореографічні постановки, етнофестивалі, дебют першокурсників, тематичні вечори, організація спектаклів. Вісім осіб мають такий досвід ще зі школи.

7). Частота відвідування закладів культури: 63 опитуваних – 1-3 рази на місяць, 23 – раз на кілька місяців, 4 – 1-2 рази на рік. Слід зазначити, що анкетування проводилося по закінченню культурологічної практики, тому, можливо, без врахування її результатів, кількість осіб, що відвідують 1-3 рази на місяць була б менша. Таку думку підтверджують відповіді на питання № 8 щодо перешкод у відвідування закладів культури. Також слід враховувати, що найчастіше студенти обмежуються відвідуванням кінотеатрів (за відповідями на питання № 2).

8). Найбільш поширені причини не відвідувати заклади культури – це нестача часу (82) та коштів (24), віддалене місце проживання – не є суттєвою перешкодою при відвідуванні названих закладів (17), і лише одна особа не має потреби або бажання поводити час у закладах культури. Очевидно, що введення культурологічної практики у навчальний процес, вирішує проблему нестачі часу.

9). Відповіді на питання щодо мотивації відвідування закладів культури та культурних заходів виявили високий рівень духовно-естетичних (83) та пізнавальних (68) потреб студентської молоді, професійні навички здобуватимуть у 26 випадках, розважальну функцію названих закладів вбачають у 12, свій варіант запропонувала одна особа: «пошук натхнення».

Окремі питання №№ 10 і 11 були поставленні щодо зацікавленості студентства у сфері української культури та мистецтва. 53 зі 100 опитуваних відповіли, що їх «дуже цікавить» українська культура та мистецтво, 45 – «скоріше цікавить, ніж не цікавить», лише двоє відповіли «скоріше не цікавить, ніж цікавить», і жодної відповіді – «зовсім не цікавить». Нами були запропоновані наступні варіанти сфер зацікавленості: 1) історія української культури / мистецтва, 2) українська культура / мистецтво ХХ сторіччя, 3) сучасна українська культура / мистецтво, 4) зовсім не цікавить. Найбільший інтерес молодь виявляє до сучасної української культури та мистецтва (58), історія української культури і мистецтва та українська культура і мистецтво ХХ ст. викликає інтерес у 37 і 36 випадках відповідно, та зовсім не цікавить одну особу.

12). На питання: «Чи потрібно враховувати професійну спрямованість при виборі закладів культури під час культурологічної практики?» 82 студенти відповіли ствердно та 18 вважають це необов’язковим.

13). Питання про відвідування закладів культури поза межами культурологічної практики виявило, що у 75 випадках студенти надають перевагу такому часу проведення разом з друзями та рідними, скоріше за все, для задоволення та організації вільного часу, самостійному відвідуванню закладів культури надають перевагу у 68 випадках. Щодо організації таких заходів у вузі, то з інших навчальних предметів і разом із академічною групою та кураторами тільки у 9 та 5 випадках відповідно студенти відвідують культурні заходи. Якщо взяти до уваги, що наповнюваність академічних груп у середньому 25 осіб і співставити з останніми цифрами, то можна дійти висновку про необхідність створення особливих умов організації навчально-виховного процесу та цілеспрямоване формування мотивації студентів щодо духовно-культурного розвитку.

14). Питання про роль та місце культурологічної практики у майбутній професійній діяльності передбачає наявність у студентів не тільки вміння прогнозувати, а й чіткого уявлення про обрану професію та творчий підхід до вирішення виробничих задач. Отримані відповіді умовно можна розподілити на п’ять груп, враховуючи мотивацію самих студентів:

1) розвиток професійно-особистісних якостей,

2) саморозвиток,

3) навчально-інформаційне спрямування,

4) організаційна функція,

5) естетичний розвиток.

Наведемо приклади відповідей, що характеризують кожну з груп, зауважимо, що деякі з них можна віднести до двох-трьох груп одночасно.

1) розвиток професійно-особистісних якостей:

Відвідування закладів культури формує в кожному з нас певні позитивні риси характеру, зокрема, допомагає правильно формулювати власну думку. Адже, оцінюючи побачене та почуте, ми поділяємо це на «подобається» і «не подобається» і одразу формулюється думка щодо пояснення такого поділу, яку ми готуємось пояснити іншим, а такий процес не мало важливий для педагога.

Вистави допомогли мені краще зрозуміти психологію людини: чим вона керується при певних ситуаціях, тому я вважаю, що це мені знадобиться у роботі з дітьми.

Культурологічна практика допомагає розвиватись мені як особистості, тому це допоможе у будь-якій професії.

Хороший педагог не може розповідати про розвиток, історію літератури, якщо сам не буде зацікавлений в цьому. Адже саме музеї зберігають дійсне життя людини.

Знання своєї історії, історії своєї держави нікому не стане зайвим. Це допоможе розширити світогляд, бути освіченим, грамотним, гідним членом суспільства. Усі нові знання цінні.

Культурологічна практика – це швидше не досвід, а знання та модернізація (не обов'язково глобальна, але все ж таки) способу мислення, спричинена усвідомленням речей, з якими раніше не зустрічався. У майбутній професійній діяльності результати культурологічної практики можуть бути застосовані у вихованні патріотичності та демократичної поведінки.

Ми, майбутні викладачі та редактори, повинні бути кваліфікованими та всебічно розвиненими. Культурологічна практика допомагає нам сформувати власні інтереси, вподобання та художній смак.

Культурологічна практика допомагає мені розвиватися у культурному, естетичному, моральному напрямках.

2) саморозвиток:

Всю отриману інформацію і власні враження про відвідані заходи я зможу передати своїм учням або студентам. Розширення мого власного світогляду допоможе у спілкуванні з іншими людьми, що дасть змогу досягти більшого успіху у професійно-педагогічній діяльності.

Він знадобиться мені для загального розвитку і продуктивнішої праці в подальшому.

Я зможу написати вірші, відтворити свої враження. Також я маю бажання поділитись своїми емоціями з рідними, а у майбутньому – з учнями.

Взагалі, відвідування пам'яток є важливим компонентом цілісного та всебічного розвитку особистості.

Так як в майбутньому ми будемо працювати з дітьми, то рівень культурного і духовного розвитку нашої особистості є важливим, адже педагог не тільки навчає, а й виховує.

Вчитель повинен бути грамотною та освіченою людиною. Для того щоб навчати дітей, треба багато знати і вміти. Культурологічна практика сприяє розвитку особистості та надихає на творчість.

Кожна людина сприймає світ відповідно до власного Я: хтось може сходити в театр заради розваги, а іншому вистава може змінити життя. Тому потрібно виходити зі своєї зони комфорту і змінювати своє Я та навколишнє. Це і є саморозвиток.

3) навчально-інформаційне спрямування:

Перед тим, як побувати на тому чи іншому заході, я наперед дізнавалася про музеї, вистави, акторів, авторів, читала самі твори. А відвідавши їх, я закріпила свої знання, отримала додаткову інформацію і задоволення. У майбутньому я зможу використати цей досвід, вивчаючи діяльність митців та історію.

Насамперед, матиму досвід цікавого викладу інформації для учнівської та студентської молоді.

Зможу більш доступно й цікаво розповідати дітям про свій предмет, наводити влучні приклади.

Досвід, отриманий у результаті проходження культурологічної практики, приніс мені багато нових знань, ними я зможу доповнити, наприклад урок. Також це допоможе мені уникнути фактичних помилок у редагуванні.

Від екскурсоводів отримали взірець цікавого донесення інформації, завдяки театральним виставам вдається по іншому сприйняти літературний твір. Що допоможе в майбутньому редагувати різні тексти.

Допомагає створити уявлення про те, що читаю, що надасть змогу в майбутньому розуміти те, про що розповідаю.

Як редактор я не допустила би неправдивої інформації у літературних творах з приводу тих місць, в яких я побувала і про які дізналась. Як журналіст, я би могла зняти репортаж про відвідане місце.

Я редактор, тому це розширює мій кругозір і

Маючи досвід, отриманий у результаті проходження культурологічної практики, я зможу зацікавити потрібну мені аудиторію, орієнтуватися розумітися в певних темах, які знадобляться мені для роботи з текстами.

Під час культурологічної практики я відвідав багато цікавих місць, де ще не бував раніше. Щоб вичерпати максимально більше інформації тих місць, я шукав інформаційні джерела в Інтернеті, але, на жаль, не знайшов достатньо інформації. Тому, використовуючи свої знання, набуті в університеті за ці роки, я би міг створити окремий блог чи навіть сайт, присвячений тим цікавим пам'яткам, що я відвідав.

Робота у сфері видавничої справи та редагування і журналістики загалом направлена саме на творчий і всебічний розвиток. Знайомство з культурним надбанням дасть змогу краще розуміти ідейне спрямування автора та допомагати йому формувати свій стиль, щоб реципієнту полегшити сприйняття та тлумачення твору. Це сприятиме популяризації сучасної літератури.

Культпрактика поглиблює мої знання з предмету, який я маю викладати, відповідно, я буду більш обізнаною у сфері своєї професійної діяльності, і ще зможу підвищити культурний рівень учнів.

Моя майбутня спеціальність пов'язана з українською філологією, знання біографій і цікавих фактів з життя письменників, їх творчость та про культуру нашого народу мені можуть знадобитися.

4) організаційна функція:

Розповідати учням про цікаві місця і радити їм відвідати їх, або організувати їм екскурсію безпосередньо в ці заклади.

Розповідати дітям багато чого цікавого, а також з ними відвідувати музеї, театри, щоб розвинути їх кругозір.

Як педагог я зможу розказати і показати дітям різні культурні та мистецькі заходи, тобто розвивати їх культурний і духовний світ.

Передавати досвід вихованцям та цікавіше проводити уроки

Організувати класні години.

Можна організовувати екскурсії до цих місць. Розповідати школярам про побачене та почуте, щоб власним прикладом спонукати їх відвідати музеї, адже це буде корисним для них, вони дізнаються більше про історію,культуру і т.д.

При вивченні певних тем, як спосіб унаочнення, організація екскурсій.

5) естетичний розвиток:

Прищеплювати любов до мистецтва та розвивати естетичний смак дітей.

У своїй майбутній професійно-педагогічній діяльності зможу прививати майбутнім поколінням любов до краси, естетизм.

Зможу передати свій досвід та набуті знання своїм учням, а також збагатити їхній внутрішньо-естетичний світ.

Завдяки проходженню культурологічної практики у мене розширюється кругозір в сфері мистецтва, розвивається естетичний смак, формується образ духовно насиченої людини.

Лише для естетичного задоволення.

Насамперед, відвідування закладів культури дає нові знання у багатьох галузях, розвиває духовно, приносить естетичну насолоду.

Збагативши свій внутрішній світ, сформувавши естетичний смак, зможу передати в майбутньому це все своїм учням.

По-перше, особисто для мене це розширило мій естетичний світогляд, а, по-друге, у моїй майбутній професійно-педагогічній діяльності допоможе

донести майбутньому поколінню, яким красивим може бути українське мистецтво.

Отриманий у результаті проходження культурологічної практики досвід допоможе мені у формуванні естетичних ідеалів моїх майбутніх учнів. Майбутній вчитель повинен бути культурно обізнаний і передавати досвід підростаючому поколінню.

Я ознайомилась з основними принципами аналізу творів мистецтва та виявила свої вподобання до сучасного мистецтва. Побачені мною експонати мають глибоку емоційну виразність та розвивають естетичний смак, що є чинником успішної професійної діяльності в майбутньому.

У творчих звітах окрім зазначених завдань студенти замислюються над питаннями про значення культури та мистецтва, про їх роль у власному

саморозвитку та майбутній професійній діяльності. Наведемо в якості прикладу уривки зі студентських есе.

Студенти Інституту мистецтв:

Шкарапута М. (хореографія) *На виставці сучасних художників-новаторів у старій Фортеці були представлені графіка, картини маслом, акварельні роботи у поєднанні з акрилом. Я поважаю натюрморти з квітів лише тоді, коли художник намагається передати особливість кожної квітки, навіть якщо вони однакові. Творець має відчувати тонкощі кольору, структуру квітки, виділяти її особливості за кольором та світлом. Виставка налічувала приблизно 50 експонатів, які дуже різнилися між собою, але гармонійно створювали настрій і поєднувались у сприйманні глядача. За цей час я відвідала багато культурних місць, які надихали мене на творчість, індивідуальний розвиток. Я споглядала сучасне українське мистецтво у всій її красі. Слід удосконалюватись, куштувати нове, спілкуватися з відомими діячами, поглинати знання і реалізовуватись.*

Мазуряк Д. (музичне мистецтво): *побувавши на концерті ансамблю українського народного танцю «Горлиця», я зрозумів, що танець - це не просто рух, це пульс, серцебиття і подих. Це динамічний ритм сьогоденного життя і можливість оригінально висловити свої емоції та почуття. Танець – це рух, рух – це життя, а жити треба красиво.*

Студенти Інституту педагогіки і психології:

Січкар А. (валеологія) *Культурний розвиток людини, її глибина, многогранність і різнобарвність, складає частину життя людини. Науки, роблять людину обізнаною, освіченою, культурний розвиток – також, але більше впливає на її духовну сторону, залишаючи відбиток в самій глибині внутрішнього всесвіту та позитивне відношення до світу зовнішнього, з його жорстокими правилами, помилками, негараздами. Очима ми бачимо, вухами слухаємо, а душею, свідомістю аналізуємо та відокремлюємо позитивні та негативні прояви життя, про що до нашої свідомості доносить саме культурна спадщина. Щодо навчально-виховного процесу педагогічного вузу, можу сказати, що, дійсно такій метод здобуття знань, форма організації дисциплін, з врахуванням духовного розвитку безумовно повинні бути в програмі навчання.*

Тамім М. (початкова освіта) *Практика для мене не була важкою, бо я розуміла, що все це знадобиться мені в моєму житті, бо якщо вчитель сам не відвідав різні культурологічні центри, якщо він не підвищив свій культурний рівень і не ознайомився з феноменами країни, в якій він живе, як він зможе пояснити дітям про це? Як він зможе мотивувати учнів розвивати свою культуру, якщо він сам цього не зробив? Відвідавши всі ці об'єкти, я не просто збагатила рівень своїх знань про культуру, а й розширила своє уявлення про неї загалом. Я вважаю, що мені не слід*

залишатися на цьому рівні, бо якщо людина не розвивається – вона деградує. Середнього стану між розвитком і деградацією немає.

Манзик Т. (практична психологія) *Практика допомогла мені розвинути свій естетичний смак, виявила потяг до прекрасного, а також показала, що потрібно дивитися на речі під різними кутами. Я почала більш критично сприймати твори мистецтва. Після проходження культурологічної практики я дізналась про багато музеїв та галерей, адже коли шукала місця, заходила на сайти та читала інформацію про виставки. Особисто мені більше подобається сучасне мистецтво, на відміну від минулого, в ньому зовсім немає ніяких обмежень. Сучасні художники та скульптори показують нам, що ми глядачі рівноправні учасники процесу, адже ми можемо розуміти побачене так, як хочемо. Тобто ми також є свого роду митці. Єдиний мінус сучасного мистецтва це те, що багато творів незрозумілі для пересічного глядача.*

Культурологічна практика дала мені зрозуміти, що мистецтво скрізь і навколо нас. Ми йдемо по Подолу або виходимо зі станції «Золоті ворота» і кожна споруда, кожен будинок – витвір мистецтва. Ми підходимо до музею «Шоколадний будиночок» і він вражає.

Я вважаю, що кожна людина, незалежно від того на кого вона вчиться, повинна бути культурно освіченою, орієнтуватися у мистецтві та мати естетичний смак. Адже це робить нас більш духовними. Це робить нас людьми

Щудрук Н. (початкова освіта) *Я вважаю, що культурологічна практика дуже важлива і потрібна для кожного студента, а особливо для майбутнього вчителя. Адже крім того що вчитель має бути освіченим,він повинен мати великий культурний досвід, знати багато цікавих фактів, місць, куди можна буде зводити дітей, вміти розповісти про них. Має зуміти привити любов дітей до краси, до творчості,до культури нашого народу, викликати бажання стати активним учасником культурно-мистецьких процесів, чи то стати музикантом, чи художником, чи працювати в музеях. Ми повинні вміти викликати в них інтерес вивчати культуру як свого, так і інших народів, незалежно від шкільного навчання. А щоб це зробити, ми маємо бути обізнані в цьому. Відвідуючи кожен музей чи виставку, я зрозуміла наскільки важлива в даному сьогоденні культура, і як важливо треба її пам'ятати та сприяти її розвитку. Практика особисто мені дуже сподобалось, і викликала бажання не залежно від неї, відвідувати інші різноманітні місця нашого міста, та нашої країни.*

Потрібно відвідувати не тільки кінотеатри та кафе, а й додавати у своє життя такі важливими події як опера, музеї та художні виставки, адже саме це розвиває наш світогляд, збагачує розум, підвищує естетичну культуру.

Студенти Інституту політології і права:

Мельник Н. (політологія): *Кожна наука є творчою, а політологія особливо. Недаремно є такий вислів: «політика – це мистецтво» – мистецтво управляти, прогнозувати, аналізувати. Не можна розмежовувати ці сфери діяльності. Тому, пройшовши таку практику, я заклав для себе фундамент формування творчого потенціалу у моїй майбутній професійній діяльності.*

Веремієнко М. (політологія): *І театри, і музеї взагалі дуже прискорюють формування особистості,допомагають визначитися з життєвою позицією. Нам,як політологам, необхідно мати об'єктивні погляди, щоб аналізувати ту чи іншу ситуацію. Але як її аналізувати,якщо не знаєш власної історії? Музеї опираються саме на такі аспекти. А вже театри допомагають нам розвивати власну самосвідомість та розуміння оточуючого.*

Утін І. (політологія) *Відвідавши виставку учасників та переможців «Фьючер дженерейшн арт прайз 2014» у PinchukArtCentre та виставку «Спецфонд, 1937–1939» Національного художнього музею України, я як майбутній політолог, зрозумів, що важливо вміти бачити проблему або подію не тільки під «зручним» кутом зору. Варто навчитися шукати факти, аналізувати, та застосовувати інший досвід, традиції та ментальні особливості. Світ глобалізується, та не варто втрачати пильність.*

Студенти Інституту інформатики:

Яжук М. *Кожна цивілізована країна або та, яка хоче бути цивілізованою, дбає про творчий потенціал суспільства загалом і кожної людини зокрема. Усе це разом пов'язане із рівнем загальної освіти, увагою до творчих здібностей особистості, надання їй можливості реалізовувати їх. Людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання й уміння в нових ситуаціях, комфортно почувається в нестабільних соціальних умовах – швидше знаходить своє місце в суспільстві. Розвитком творчості й узагалі творчим процесом керувати важко. Вплинути на організацію такої діяльності можливо, лише створивши для цього відповідні умови, а саме:*

1) проводити навчання в атмосфері взаєморозуміння, співтворчості, сприймаючи кожного студента як особистість;

2) пріоритетною має стати діалогічна форма ведення занять, коли студенти мають змогу самостійно мислити, вносити пропозиції, набувають навичок відстоювати свою думку;

3) на заняттях доцільно створювати ситуації вибору і давати можливість студентам здійснювати цей вибір.

Саме таким умовам відповідає культурологічна практика.

На мою думку, культурологічна практика не буде зайвою для студента будь-якої спеціальності. А нам як і майбутнім викладачам, і технічним спеціалістам це ще більш важливо, ніж студентам творчих спеціальностей. Адже вони постійно реалізовують свій творчий потенціал, а ми, інформатики, – ні. Досить часто наша діяльність зводиться до повторюваних, механічних дій, що зовсім не сприяє розвитку світогляду і естетичного смаку.

Мої пропозиції: було б чудово, якби студенти склали програму свого розвитку на базі культурно-історичної і мистецької спадщини, або, склали план культурного розвитку їх майбутніх вихованців. Також деякі творчі студенти, думаю, би зацікавилися би інтерпретацією даної робити в одному з мистецьких напрямів: художньому, літературному, театральному та ін.

Я дуже рада, що для нашого курсу проводилася культурологічна практика, адже отримати скільки нових знань, емоцій та вражень було феєрично. Коли ще може надатися такий шанс, дослідити культурно-історичну спадщину міста Києва, як частину освітньої програми? Це також дозволяє наблизитись нам до європейських стандартів. Дуже допомогли вказівки від викладача. Я впевнена, що з кожним програма буде розширюватися і доповнюватися, адже прогрес не стоїть на місці!

Студенти Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка:

Бартощук Б. *Я вважаю, що творам мистецтва відводиться важливе місце у формуванні філософсько-естетичного світосприйняття, його ключовим моментом є теорія діалогового спілкування, як є найпоширенішою на сьогодні. Саме у такому спілкуванні ми взяли участь на настановчій конференції з культурологічної практики, під час консультацій та обговорення побаченого.*

Організація вузівського навчання на основі діалогу є вирішальною умовою успішного здійснення спільної творчості викладача та студента і стає характерною ознакою нового педагогічного мислення. У сучасній формі діалогового спілкування зіштовхуються два типи мислення, дві різні логіки таким чином, що вони не доходять до єдиної істини, проблема їх взаємовідносин не вирішується до кінця. Ця проблема і є найважливішим фактором, який розвиває процес пізнання світу.

Картини, музика, театр, книги, фільми дають людині ні з чим не зрівнянні радість і задоволення, примушують її співчувати. Заберіть це все з життя цивілізованої людини, і вона перетвориться якщо не на тварину, то на робота або зомбі. З усього різноманіття людина вибирає для душі те, що їй найбільш близьке, що дає поживу її розуму і почуттям. В області мистецтва критерій «любимо – не любимо», «подобається – не

подобається» відповідає тому, наскільки твір майстра співзвучний нашому світовідчуттю, які струни в нашій душі він зачепив.

Виховати творчу особистість, створити контекст, умови і установку на творчість, з одного боку, і задовольнити потреби і потяг до творчості, з іншого, не можливо без спеціально організованого навчання, без відповідної політики, спрямованої на цю освітньо-культурну мету. Надзвичайно важлива роль тут належить навчальній культурологічній практиці, запровадження якої сприяє створенню нової моделі педагогічної підготовки студентів університету в системі розвитку інноваційних технологій засобом застосування інтеграційних процесів навчальної діяльності; є наочно-практичним підґрунтям для вивчення дисциплін філософсько-естетичного та культурологічного змісту; підсилює готовність студентів до професійної діяльності; розширює та поглиблює світогляд, розвиває їх творчі здібності; посилює мотивацію майбутніх педагогів до саморозвитку і професійної діяльності.

Отримані результати дослідження свідчать не тільки про популярність серед студентів модернізованих форм освітнього процесу, до яких належить навчальна культурологічна практика, а й про ефективність «навчання культурою». Дані дослідження будуть застосовані для подальшої оптимізації проведення навчальної культурологічної практики в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Педагогічна Конституція Європи // Конституцізація освітнього простору Європи: аксіологічний вимір / В.П.Андрущенко, Т.В.Андрущенко, В.Л.Савельев. – К.: «МП Леся», 2014. – С. 428-459.

2. Бех І. Акценти мистецької творчості та виховання особистості / І. Бех // Естетика і етика педагогічної дії. – 2012. – Вип. 3. – С. 38-42.

3. Зязюн І. Педагогічна психологія чи психологічна педагогіка?! / І. Зязюн // Естетика і етика педагогічної дії. – 2012. – Вип. 3. – С. 20-37.

4. Каган М. Формирование личности как синергетический процес. / М. Каган [Електроний ресурс] – Режим доступу: http://www.narcom.ru/publ/info/351

5. Киященко Н.И. Эстетическое образование как способ формирования личности (синергетический контекст) [Електроний ресурс] // Вопросы философии. - Режим доступу: http://vphil.ru/index.php?option= com_content &task=view&id=210&Itemid=52

6. Кравченко Л. Культуротворчий потенціал національної шкільної художньо-естетичної освіти / Кравченко Л. // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – Вип. 2. – С. 120-128.

7. Кримський С. Ранкові роздуми / Зб.ст. – К.:Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.

8. Пилипчук В. Суб'єктність учителя й учня в гуманному контексті культури / В. Пилипчук // Естетика і етика педагогічної дії. – 2011. – Вип. 2. – С. 101-110.

9. Полянська К.В. Естетична освіта в системі підготовки майбутніх педагогів: автореф. … канд. філос. наук: 09.00.10 / К. В. Полянська – К., 2009. – 21 с.

10. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. за № 1556-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

11. Про впровадження навчальної культурологічної практики студентів: Наказ ректора Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова від 30 червня 2011 р. за № 391

12. Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів Наказ МОН України від 08.04.1993 р. за № 93 – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93

13. Hom E. J. What is STEM Education (Electronic resource) / Elaine J. Hom // LiveScience Contributor – Mode of acces: http://www.livescience.com/43296-what-is-stem-education.html

14. Why do we need the humanities? (Electronic resource) – Mode of acces: http://theconversation.com/why-do-we-need-the-humanities-38640

15. Zakaria F. Why America's obsession with STEM education is dangerous (Electronic resource) / Fareed Zakaria // The Washington Post – Mode of acces: http://www.washingtonpost.com/opinions/why-stem-wont-make-us-successful /2015/03/26/5f4604f2-d2a5-11e4-ab77-9646eea6a4c7_story.html?tid=pm_opinions_pop.

Наукове видання

ЕСТЕТИЧНА ОСВІТА ПЕДАГОГА

Колективна монографія

За редакцією
доктора філософських наук, професора,
заслуженого працівника культури України
Тетяни Іванівни Андрущенко

Макет колективної монографії:
доцент кафедри етики та естетики, к.філос.н. Грицаєнко П. М.

На обкладинці: Т. Шевченко «На пасіці», 1843.
В оформлені використано: Т. Шевченко «Мангишлацький сад», 1851-1852.

Підписано до друку 09.07.2015 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний.
Ум. др. арк. 10,11. Обл.-вид. арк. 11,09.
Наклад 300 прим. Зам. № 527.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова. 01030, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.
Свідоцтво про реєстрацію ДК № 1101 від 29.10.2002. (044) 234-75-87
Віддруковано в друкарні Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова (044) 239-30-26